

تۆرك يوردى

تۆرك ادبىياتىنىڭ مەركىزى ھېيئىتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى.

جلد ۲

تەمىز ۱۳۴۱

نومۇر ۱۰

رشیدالدین واری

«تورک یوردی» نځ ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶ و ۷ نځی نسخهلرئدن دوام وړوځ .

«جامع التواریخ» دها حکمداره تقدیم اولونماش ایدی که رشید ایچون باشقه بر نوع ادبی فعالیت باشلادی : کلامیات ؛ کندیسی کلامیات مسئلهلرینه دائما علاقهدویمش اولدینی حالده بوکادائر یازمغه قرار ویره مەمشدی ؛ نهایت ۲۶ رمضان ۷۰۵ و (۱ نیسان ۱۳۰۶) ده پیغمبر رؤیاسنه کلمش ، ذهننی نورلاندرمش و کندیسی بومسلکه [۱] کیرمکه ترغیب ایتمشدر . حقیقتده بونک باشقه بر سبی اولدیغندن ورشیدک آلتش یاشنده ایکن غازان خان ایچون مورخیندن اولدینی کبی ، یتش یاشنده ایکن ده سلطان اولجایتو ایچون متکلمیندن اولدیغندن شبه ایتهمک بر آز کوجدر . کلامیات مسئلهلریک زیاده سلطانی علاقهدار ایدیوردی . رشیدک برصیره رسالهلری ، مخصوصاً حکمدارک اورتیه چیقاردینی مسائلک ایضاح وتنویری ایچون قلمه آلتمشدر .

رشیدک تحریری فعالیتی ۷۱۰ هـ (۱۳۱۰ - ۱۱ م) سنه سنده انقطاعه دوچار اولدی . بو ائناده رشید کندیسنک ادبی شان وشهرتنک تأمین ایچون هیچ بر مؤلفک اجراسنه تصدی ایدهمیهجکی برطاقم تدبیر اتخاذا ایتمشدر . تبریز جوارنده تأسیس کرده سی اولان ربع رشیدیده مخصوصاً کندی اثرلرینی استنساخ ایچون خصوصی بر وقف مؤسسه سی تشکیل اولونمشدر .

بوتون فارسی اثرلری عرب لساننه [۲] ، بوتون عربی اثرلری ده فارسی به ترجمه اولونه جقدی ؛ هر سنه بوتون اثرلری تماماً استنساخ ایدیلش اوله جقدی . کذلک عینی زمانده اولجایتو سلطنتی وقوعاتنک ضبطنه دوام اولونه جقدی .

[۱] بوکا دائر قاترمه ره باقیکنز . ص روما ارقای ۱۱۴ و ۱۱۸ .

[۲] موغوالر تاریخندن ماعدا جامع التواریخ ک دیگر قسملرینک دها عربجه ترجمه سی اوروپا عالملرینه فارسی اصلندن دها اول معروف اولمشدی . هندستانده اثرک فارسی اصلی اوقدر مجهول بولونمشدی که عربجه اصلندن یکیدن فارسی به ترجمه سی یایلشمشدی .

بوتصر فلرك مسطور اولدینی یازمه ده رشیدك - تاریخی، کلامی، طبی - بوتون اثرلریله کوی وزارت اداره سی، دولت اداره و سیاستی، فیات و سائرده متعلق دیگر مساعیسنك بر فهرستی مندرجدر .

رشیدك اتخاذ ایتدیگی تدابیرده رغماً کندیسنك نفی و اعدامدن سوکره بوتون متروکاتی یاغما ایدلدیکی زمان برچوق شیرضایع اولمش و اغلب احتماله کوره، برچوغی ۱۴ نجی عصر ایکنجی نصفده کی قارغشه لقلر زماننده محو اولمشدی؛ فقط «جامع التواریخ» کی بر کتاب هیچ بر اینز بر اققسزین اورته دن غائب اوله مازدی. رشیدك معاصرلری و صاف ایله بنا کتی بوندن استفاده ایدیور، و ۱۵ نجی ۱۶، حتی ۱۷ نجی عصرک (حیدر رازی کی) مؤلفلری بونی تقلید ایله یورلردی. بلوشه نك (ص ۴) ده بوندن سوکره کی مورخلرك ۱۲۲۹-۱۳۰۳ سنه سی وقوعاتی صرف رشیدك سوزلرندن آلدقلری خصوصنده کی افاده سی صوک درجه مبالغه لیدر؛ طبیعی، بلوشه ده بیلیر که، عینی وقوعاتدن جوینی ووصافك اثرلری ده بحث ایتمکده اولدینی کی سوکره کی جمع و تلیقیجی مصنفلرده دوغرودن دوغرویه بویکی ائردن استفاده ایتملردر. فقط رشیدك اثری هر زمان موغول ایمپراطورلغنه عائد معاملتک الک تام بر مجله سی اولمق اهمیتینی محافظه ایتمکده در. تورک و موغول اقوامنه، جنکیز خانک اسلافه، ظهورینه و موغولستانی برلشدرمه سنه، کندیسنه اسناد اولان بیاناته عائد فصللر عینی زمانده قطعیا عجم بلاغتک چیچکلریله بزه نمه مش، کوچبه لک حیانتک جانلی لوحه لرینی احتوا ایتمکده اولدینی ایچون تورک قارئلری آره سنده بالطبع علاقه حصوله کتیره جکدی. موغوللر تاریخی بر قاج کره تورکجه یه ترجمه اولونمشدر. ۱۵ نجی عصرده بر عثمانلی مؤلفی «جامع التواریخ» استناداً توزک قومنک افسانوی جدی اولان «اوغوزخان» آغزندن بعض سوزلر سویله تمش، بونک ایچون ساده جه «جنکیزخان» یرینه «اوغوزخان» کله سنی قویمق صورتیله رشیدك متنی آلمشدر. بو تقلید نسخه اوغوز خانک سوزلرینی موغول فاتحک [۱] تربیه سنه منبع کورمک ایسته ین زمانمزه کی تورک عالملرندن برینی یا کلش بر ذهابه سوق ایتمشدر. دفته شایاندر که جامع التواریخک بوجهتنی قطعیا آکلاماش اولدینی ایچون بلوشه یه

[۱] هر، هارتمان، اسلامی شرق، ج ۳، ص ۳۲ (آلانجه).

(ص ۱۰۵) رشیدک اثری، وقعه نویس اسلوبنک یابس شکلنه بناء، «جامد برماثرمه» کورونمکده در.

«جامع التواریخ» ک دیگر قسملری اوقدر مظهریته نائل اوله مامشدر، بونکله برابر، مؤلفک اسمی سایه سنده، اثرک اک ضعیف قسمی اولان اسلام عالمی تاریخی بیله برمدت (۱۵ نجی عصرده، میرخوند وخواند مبرک اثرلری میدان چیقنجهیه قدر) سوزی اک مقبول بریدر قه اولمشدر. هندستان، چین، یهودیلر، فرنگلر تاریخنه عائد معلومات اجمالاً بنا کتیک اثرینه داخل اولمشدر. کاشانی ک جهان تاریخی مقدمه سی، رشیدک، عربلر و عجملرک تاریخلرینک ساده جه جهان تاریخی «ده کیزینه دوکولن نهرلردن بری» اولدینی صورتنده کی اساس فیکرینی هیچ اولمازسه معاصرلردن بعضیلرینک آکلامش اولدقارینی اثبات ایتمکده در. (۱) لاکین بونقطة نظردن جهان تاریخی تمهیدلرینه متعلق دیگر تجربه لر عجم تاریخ نویسلرکی ساحه سنده، بیلدیکمزه کوره، موجود ده کیلدر. اولجایتو سلطتی تاریخی ایله جغرافی لاحقنه ک نسخه لری، - اساساً جامع التواریخک بوقسملری حقیقه یازیش ایدیسلر - آکلاشدیغنه کوره، مؤلفک نفی وتغریبندن صوکره امحا ایدلمش، ورشیدک وفاتندن صوکره کلن مورخلردن هیچ بری بونلر حقنده برشی سویله مامشدر. رشیدک کلامیاته متعلق اثرلردن ۱۶ نجی عصرده خواند میر زماننده یالکیز بردانه سی معروف بولونویوردی که اثرلرینک مندرجات فهرستنده اک اول ذکر اولونمشدر. (التوضیحات که مختلف عقائد مسئله لرینه متعلق ۱۹ مکتوبدن عبارتدر) کورولدیکنه کوره، آوروپا عالملرینک رشیدک السبیاته متعلق اثرلری کلیاتی تاریخی اثرلردن ده اول معروف اولمه سی کیفیتی تصادفله ایضاح اولونه بیلیر. قاترمه ر ایله بلوشه نک استفاده ایتمش اولدقارلی محتشم نسخه، آکلاشدیغنه نظراً، پارس قولکسیونی اجزاسی میانسه کیرن ابلك عربجه یارمه ایدی (۲) ۱۷ نجی عصرده [۱] بویکفیتک اهمیتنی تقدیر ایچون ده ۱۹ نجی عصرده بیله آوروپا عالملرینک ناصل چوق کره جهان تاریخی رومان-جرمان دنیاسی تاریخیله برطوتدقارینی تخطر ایتک لازمدر. [۲] ۱۷ نجی عصرده بویازمه، شیمدیکی عرب یازیلری کلیاتی، نومرو ۲۳۲۴ (قاترمه رده ۳۵۶) نومروده مفیددی، باقیکیز ده ربلو، شرق کتبخانه سی، آجایتو ماده سی (اولجایتو اسمنک محرفیدر)

« شرق کتبخانه سی » عنوانی اثرک صاحبی ده ربلو بو یازمه یی کوردیکی [۱]
عربیجه کتابلرک « اک بویوکی واک ای محفوظ قالمش اولانی » اولمق اوزره تعریف
ایدیور .

بالذات رشیدک سوزلرندن کنديسنک بو متکلم صفتيله یازدقلری دولایسیله
برچوق دشمنلر ایدیتمش اولدینی، آکلاشیلیورکه بوده غایت طبعیدر . فی الواقع
کندیسنی بر یهودی مهتدی و روحاً یهودی تلقی ایتدکلری بو آدم عقائد مسئله لرینی
سوز صاحبی صفتيله حله قالدیشیوردی . بو کیفیتک دینی محافله نه قادار خوشنود .
سزلق تولید ایده بیله جکینی تصور پک قولایدیر ، رشید ایه بو خصوصده غایت
جربزه لی حرکت ایتمش وایلك کلامی اثرینی مطالعه لرینی بیان ایتک اوزره یتمش
متکلمه کوندرمشدرکه بونلر آرمسند کنديسنک اک شدید اتهاجیلرندن
بری ده واردی ؛ بوللرک هپسی ، ایچلرنده اوده داخل اولدینی کندیسنه مداهنه کار
جوابلر ویرمشلردر . و بونلر پارس یازمه سند اصل مؤلفک متنک اولنده مندرج
بولمشدر [۲] . بوندن سوکره رشیدک خصملری آرتق آچیقجه برحرکتده
بولونه مامشار . فقط کندیسنه قارشى طبیعی اولدن اولدیغندن ده فضلله دیش
بینه مشلر واوندن انتقام ایچون فرصت قوللامشلردر .

رشید شافعی مذهبه منسوبدی و سیرایده سلطانله برابر خراساندن کش اولان
حنفی کلاهییلری طرفندن معارضه لر کورویوردی . بوندن ماعدا ، سلطان برمدت
شیعیلرک تأثیرینه تابع قالدی ؛ ۱۳۱۰ سنه سندن اعتباراً ایرانده شیعی عقائدی
رمزلری واون ایکی شیعی امامنک اسملرینی حاوی سکه لر ضرب اولونمغه باشلادی .
رشیده ذیل یازان مؤلفه اینسانمق لازم کلیرسه ، سلطانی شیعیلکه ادخال ایچون
اولدقجه وتماماً غیر کلامی براستدلال قوللامشلردر .

[۱] رشیدالدینک « موغوللار تاریخى » نك بر نسخه سی ده ده ۱۷ نجی عصر صوکنده
پارس کتبخانه سندده موجود بولونمش وده او زمان فرانسیزجه یه ترجمه ایدلمشدی . (پوتی
دولاقرووا ؛ جنکیز خان تاریخى ؛ ص ۵۲۰ ؛ ۵۳۹ ، ۵۴۴ فرانسیزجه) ؛ بو ترجمه
یازمه حالنده قالمش و صوکرده دن ضایع ایدلمشدی . (قاترمره ؛ ص روما ارقامی ۱۱۲) .
[۲] قاترمره . ؛ ص روما ارقامی ۱۳۷ و بلوشه ، ص ۱۲۳ .

فی الواقع بونک ایچون کنديسه شيعيلک ايله سنيلک آره سنده فرقى عادتاً مثلاً موغوللر آره سنده بعضلرينک حکمداری استخلاف حقنه يالکز کندي سلاله سی افرادينک ، ديکرلری ده بونی کذلک باش قوماندانلرک مالک اوله بيله جککرینی دعوا ایتلمی کی اولدینی صورتنده ایضاح ایتشردر .

سلطانک شيعيلکی قبولی رشیدک يالکز متکلم سلطه سنی ده کیل ، عینی زمانده مسلکی اداره ریاستی صفتی ده تهلکه یه القا ایدیوردی . اولجایتونک ایملک سئلرنده قهوذ و اقتداری غازان خان زمانده اولدینی قدر بویوک ، شانکرایک تعریفجه « سلطانک قلب و روحی ایدی . » سعدالدین يالکز اسماً وزیر ایدی . اولجایتو ۱۳۰۵ ده غازان خانه امتثالاً کنديسه یکی بر پایتخت قورمغه قرار ویردیکی زمان رشیدده ، اولدن تبریزده اولدینی کی ، بویکی « سلطانیه » شهرنده کندي مصار- قيله یکی بر محله (ربع) انشا ایتدی . سعدالدین ، آ کلاشیلدیغه کوره ، وضعيته چارناچار اویمش و کوردیکی ظاهری اعتباره قناعت ایتشدی . دها غازان خان زمانده ، ۱۳۰۴ سنه سی صوکنده ، سلفنه اولدینی کی کنديسه ده کنديسه مخصوص خارجی علامت فارقه لری اولان عسکری بر رتبه بخش ایدیلش و حکمدارک امریله بوتون سرای خلقی کنديسینی سلاملامعه مجبور ایدیلشدی . بوزمانه عائد وقوعات صیر- سنده يالکز هرایکی وزیر علیه بر طاقم انتریقه لردن و بونک ایچون زورمال ایدنلرک اعدامه محکوم اولدقلرندن بحث اولونویور .

شيعيلکک رسمی دین اولق اوزره اعلانندن صوکره هر شی دکیشدی . سعدالدین شیعی محافله دها یاقین بولونویور ، و شیمدی کندينی رشیده نظراً دها قوتلی حس ایدیوردی . آ کلاشیلدیغه کوره ، او ، بوندن استفاده ایدرک رقیبنی آره دن چیقارمق ، بوصورتله حکومت ایشلرنده فعلی اقتداری کنديسه تأمین ایتک ایسته مشدر . رشیدالدین بوکا قارشی ، امی فقط مدهش زنکین و چوق علمی ذکا صاحبی بر کنج تاجری ، که تاج الدین علی شاهی ، رقیب دیکمشدر . علی شاهک دها اولجه دن اولجایتو حکمدارینی اداره ایدن بش قومانداندن برینه (جلایری خاندانک جدی) امیر حسینه قریبی واردی . شیمدی حکمدارک ده توجهنه مظهر

اولش ، عینی زمانده رشیدده وزیر دها ایی خیر پالامق ایچون کندینه بوتون دقتی عطف ایتشدی . علیشاه بر قاج دفعه حکمداری نزدنده مسافر ایتک شرفه نائل اولدی . وبومناسبتله امثالی کورولمه مش ضیافتلر ترتیب ایتدی . شباط و یا مارت ۱۳۱۱ ده ، سلطانیه ده ویریلن بوضیافتلردن ، آکلاشیلان ، مسافرلر واقیدن قیزیشمش اولدقلری بر صیره ده ، ایکی وزیر آرمسند حکمدارک حضورنده کورولتولور بر صحنه قوپدی . علیشاه بوکی آنلرایچون قبول ایدلش اولان عرفه توفیقاً طرفینه ویریله جک عطیه یی سعدالدین دن اول رشیده ویرمشدیر ؛ بونک اوزرینه یالکیز خانه صاحبه دکل ، رشیده کفرلر یاغدی رمش ، کندینه ، آلداتیجی ، زوربا ، سرسری ، الکیماچی ، کیزلی یهودی . . . الخ دیمشدر . رشید ، عبدالله کاشانی نک روایتنه کوره ، حلمی دولایسیله بوتاهاماته قارشى جواب ویرمه مش ، فقط بوسابق دوسته پک معنیدار براخطارده بولونمشدیر : « سعدالدین ، بوگونه قدر بن سنک نهایتسز برکوله کایدیم . شیمدی الله حمد اولسون اونى سن آزاد ایتدک . »

رشیدک سجه سنی بیلن سعدالدین طبعی اونک بو آزاد حرکتی نه بولده استعمال ایده جکندن شبهه ایده مزدی ؛ بوماجرادن برسنه صوکره سعدالدین آرتق حیاتده اولنلر آرمسندن چیقمشدی . سعدالدین هر درلو ژورنال وانتریقه لرك اوکنی آلمق ایچون کندى مأمورلرندن خزینه دولت ایشلرینه دائر کیمسه یه برشی سویله مهملری حقه ده یمین تحتده بروعد آلدینی زمان بورشید ایچون مساعد بر فرصت تشکیل ایتشدی . شبانکرایک افاده سنه کوره رشید بوندن دها اول وزیرى باش قوماندانله متفقاً صرفیاتده بولوندیغی بولنده سلطان نزدنده اتهام ایتشدی ، بونک اوزرینه وزیرک بو حرکتی خائنه تصورلرینه عائد واضح دلیل اوله رق عرض ایتشدیر . سعدالدین باش قوماندانلق دیوانه ویرلش و برائت قازانمشدیر ؛ رشیدک نفوذ و تأثیری ایله سلطان بو برائت کیفیتده آنجق وزیر ایله امیرلر آرمسند کی کیزلی اتفاقه یکی بر حجت بولش و سلطانک امری اوزرینه ۷۱۱ شوالک ۱۰ نجی (۹ نجی شباط ۱۳۱۲) کونی وزیر و طرفدارانی اعدام ایدلمشدر . بر قاج آی صوکره رشیدک دیگر دشمنلری بونلر آرمسندده شیعی فرقه سی رئیس ، عینی عاقبه دوچار اولمشدر .

رشید ، بوصورتله ، تماماً مظفریت احراز ایتشد . بوندن برآز سوکره ، ۱۳۱۳ حزراننک ۱ نجی پنجشنبه کونی مورخ و صاف بونک واسطه سیله سلطانه اثرینک ذیلنی تقدیم ایتشد ؛ بویله برزمانده نه یولده برتملق قدرتی وزیر خوش کله جکنی بیلدیکی ایچون اثرنده بونی اک بویوک متکلمین ایله مقایسه ایتشد . افاده سنه کوره جناب حق هر عصر ایتدا سنده مسلمانلره بر و مجدد فی الدین کوندیر . هجرتک برنجی عصرنده عمر بن عبدالعزیز ، ایکنجی عصرنده شافعی ، اوچنجی عصرنده شعری ، بشنجی عصرده غزالی ، آلتنجی عصرده فخرالدین رازی بونلردندر ؛ شبهه سزکه مورخ بوندن سوکره یدنجی عصر ایچون رشیدک [۱] بو مجددلردن اولدیغنی علاوه ایدیوردی .

بونکله برابر رشید اصول و مسالکنه صادق قالمشدی ؛ بودفعده وزارتده باشقه بر شخص ، تاج الدین عالیشاه تعیین اولومشدی . بوایشلردن اک اینی خبردار اولان حمدالله قزوینی عالیشاهه خواجه رشیدک اطاعتدن خارجه چیقمامه سی و بوتون اقتداری اوکابراقه سی یولنده بر شرط قوشولمش اولدیغندن قطعیتله بحث ایدیور [۲] . رشید اداره ایشلرینی یکیدن تنظیم ایچون بومنفرد اقتدارندن استفاده ایتشد . مع مافیه بو آنجاق اوچ سنه ، که ۷۱۰ (۱۳۱۵-۶) تاریخنه قادار ، دوام ایتشد ؛ بوسنه اثناسنده وزیرلر [۳] آره سنده تحدث ایدن منازعه لر نتیجه . سنده سلطان ، رشید ایله عالیشاهک بوایشلری برلکده حل ایتلرینی امر ایتشد . حمدالله علاوه ایدیور که اوزمانه قادار حکومتی رشید اداره ایدیور ، فقط وزرات و خزینه ایشلرینک رسمی و خارجی تدویرینه قاریشما یور و مهری حائر بولونموردی [۴] . شبانکرای رشیدک مخصوصاً امی بر آدمی وزیر انتخاب ایتدیکنی ، چونکه

[۱] و صاف ؛ طاش باصمه سی طبی ؛ ص ۵۳۹ .

[۲] پترسبورغ یازمه سی ، ۱۵۳ ، ص ۳۳۲ ؛ بشرط آن که از تدبیر و رای مخدوم خواجه رشیدالدین تجاوز نکند و زمام امور کلی و جزئی در کف کفایت او باشد .
[۳] بومنازعه لر حقنده مفصل معلومات دوسون ؛ قاتر مه ر و بلوشده موجوددر .
[۴] ینه عینی برده : و بیش ازین مخدوم سعید قدس الله روحه تدبیر ملل فرمودی اما در نشان وزرات و اموال مدخل نکردی و ال نداشتی .

بوصورتله اقتدارى الدم بولون دورمق دها قولای اولدیغنى ضمناً آکلاتیور . اگر بویله ایسه ، او حالده رشید حسابنده آلدانمشدر . فی الواقع کنديسنگ ثروتی و قوماندانلرله اولان قریبته استناد ایدن عالیشان دها اولجایتونك حیاتنده یالکیز اسماً دکل فعلاًده وزیر اولمش ورشیدی حکومت ایشلرینه نفوذدن تماماً محروم ایتمشدی . یتشک اختیار اقتدار ایچون اولکی غیرت و قدرتیله مجادله یه کیریشه مزدی ؛ کرک سرای و کرک دولتك سائر بعض ایالتلرنده مهم موقعله اشغال ایتمکده اولان اوغللری آکلاشیلان بابالرندن دها ساکن مزاجده اولدقلری اولدقلری ایچون وزیرله مجادله یه قالدیشمادیلر . ۱۶ کانون اول ۱۳۱۶ ده [۱] سلطان اولجایتو وفات ایتمش و تخته اون بریاشنده کی مخدومی ابوسعید کچمشدر . وصی حکومت امیر چوبان رشیدک حامیلری میاننده ایدی . فقط علیشاه بونی ده کندی طرفه جلب ایتمشدر : ۱۳۱۷ سنه سی تشرین اولی ابتداسنده رشید تقاعده چیقاریله رق تبریزه چکیلمکه مجبور اولمشدی . بوندن پک آز سوکره (حمدالله قزینی واوندن نقلاً رشیده ذیل یازان مؤلفک روایت ایتدکلرینه کوره) چوبان رشیده اقتدار مقامنه یکیدن کچمه سی ایچون مراجعت ایتمش ، بومناسبتله کنديسنگ حکومته یمک ایچون طوز کبی لازم سویله مشدر . رشید اختیارلغنی درمیان ایده رک و شیمدی کنديسی یرینه اوغللرینک حکمداره خدمت ایتمکده بولوندقلرینی علاوه ایده رک امتناع کوستر مشدر :

چوبان اصرار ایتمش و ایرتسی کون کنج سلطانله مشاوره ایتک ایسته مش ، بوندن سوکره بر برات احضار ایتک لازم کلمشدر . بونک اوزرینه علیشاه ایله طرفدارانی خصمهلرینه صوک ضربه یی اورمغه قرار ویرمشلردر . رشید علمنه سلطان اولجایتوی زهرله دیکی یولنده بر اتهامده بولونولدی . یاپیلان تحقیقات اوزرینه ، آکلاشیلدیغنه کوره ، یالکیز سلطانک ، رشیدک توصیه سی اوزرینه ویریش اولان ضعیفلاجی بر علاجی ایچدکن سوکره وفات ایتمش اولدیغندن اثباتنه موفق

[۱] تاربخک دوغروسی اولوب بنا کتی ده در . (پترسبورغ یازمه سی ، ۳۸۵ ، ورق ۴۲۹)

اولدیله. موغوللرک آکلاییشلرینه کوره بو، طیبک اعدامنه [۱] حکم ایچون تماماً کافی ایدی. ۱۷۰ تموز ۱۳۱۸ ده رشید اعدام اولوندی. اونیده وقیله کندیسک فلا کتته سبب اولمش اولدینی صدرالدین کبی ایکی یه ییجیدیلر؛ کندیس ایله برلکده اوغللرندن بری، علاجی ویرمش اولان سلطانک شرابدارى اتلاف اولوندی. مقتولک عظیم املاکی خزینیه آلیندی، کندیسک تبریزده انشا ایتمش اولدینی محله خراب ایدیلدی، وتأسيس کروه سی اولان وقفلر افنا ایدیلدی. سقائی وشبانکرایک روایتلرینه کوره جسدی پارچه پارچه ایدیلش وهرپارچه سی ملککک مختلف ایالتلرینه کوندریلمشدر. سقائی علاوه دیورکه: باشی تبریزده کزدیرمشلر وبوصیره ده «ایشته کلام اللهی تخریف ایدن یهودینک باشی، الله لعنت ایتسین!» دییه باغیرمشلردر.

(بلوشه: ص، ۵۱)

صوک تفصیلاتدن استدلال اولونه بیله چکنه کوره مقتولک جسدی تدفین ایدلمشدر؛ فقط آکلایشیلدیغنه کوره، جسدینک داغنیق پارچه لرینی طوپلایوب بونلری رشیدک تبریز جوارنده انشا کرده سی اولان محله ده واقع وکندیس طرفندن اولجه تعین ایدلمش اولان یرده طوپراغه تودیع ایله مشلردر. یوقاریده کوردیکمز کبی، رشیدک اعدامندن تقریباً ۲۰ سنه صوکره یازمش اولان شاعر احمد تبریزی، بونک کندیس طرفندن انشا ایتدیرلمش اولان دخمه یه (قبره) کومولمش اولدینی سویله یور. وعلاوه ایدیورکه متوقا بوتون ملکینی جامع وتکیه لر انشاسنه صرف ایتمش ومختلف یرلرده، از جمله شیراز، تبریز، یزد وروم (که آناتولی) ده جامع لر بنا ایتدیرمش وجهان اونک احسانی وسماحتی یوزندن معمور وآبادان اولمش، ارکک وقادین کندیسنی خیر ایله یاد ایتمکده بولونمشدر. [۲] مع مافیه اصل قبرک ۱۳۲۷ دن صوکره، رشید عائله سنک حقوقی اعاده ایدلدیکی وبویوک اوغلی غیاث الدین وزارتیه نصب اولوندینی زمان انشا ویا تجدید اولونمش اولمه سی ممکندر.

[۱] ۱۰ نجی عصرک صوکنده موسقوواده آلمان طیبیلری له تون ایله آنتونک عاقبتلرینی مقایسه ایدیکز. (سالاویهف، روسیه تاریخ، پولزاعمیم شرکتی طبی، ج ۱، و ۴۳ و ۱ (روسجه))

[۲] بریتیش موزه نومروده کی یازمه؛ صیره نومروسی ۱۷۸، ورق ۱۱۸ ده کی پینلر:

حمدالله قزوینی نك افاده سنه كوره ، رشید اعدام اولونمازدن اول علی شاهه
 كندیسنك بوجنایتدن دولایی طالعك قهرینه چارپيله جغنی سویله مشدر . فقط بوتخمین
 دوغرو چیقما مشدر؛ فی الواقع علی شاه موغول وزیرلری آرمسده آخر عمرینه قدر
 اقتدارده قالمش اولوب اعلیه (۱۳۲۴) ده وفات ایدنلرك بریحیکدر . طبیعی ،
 کندیسلی علیپندهده انترقه لر چوریلکده ایسه ده کندیسلی بوناری ایجه تقدیر ایدیور
 ودها فضله یاشامش اولسه یدی هر حالده کندیسلی نه کبی برعاقبتك بکله مکده اولدیغنی
 پك اعلا بیلوردی . معاصرلرندن بری علی شاه مصارفيله تبریزده انشایدلمش اولان
 جامعك احتشامنه مفتون اوله رق بوبابده کی حیرتی بانیسنه بیان ایتدیکی زمان جواب
 اوله رق شو ملاحظه فی آلمشدر :

« موغول حکمدارلرنده شویله برعادت واردر که وزیرلرینی ایلك اوکجه توجه
 وعاطفته غرق ایدرلر ، سوکرده مال وجانی آلیرلر ؛ اونك ایچون ایشك اك
 خیرلیسی پاره لری نزد الهیده محفوظ اولمق اوزره صرف ایتمکدر . » مصرلی
 مورخده بوسوزلری ایشیتمش اولان عینی شخصك روایتنه عطفاً بوسوزلری نقل
 ایتمکده در [۱] . عالیشاهك وفاتندن سوکره اوغللری نزدنده قالمش اولان املاکی
 فی الواقع ، حکومت طرفندن مصادره اولونمشدی . اکر پدرلرینك وفاتی وبوندن
 اوچ سنه سوکره رشیدالدینك عائله سنك تکرار مقام اقتداره دوئمسه کندیلری

زروسیم باشینه برخاک راه

جهان کرد بر مسجد و خانقاه

بداد و دهش کیتی ایاذ کرد

بنیکی ازاد مردوزن یاذ کرد

بهر کرد مسجد بهر صرزه و بوم

بشیراز ویزد و تبریز و روم

دران شهر از بهر خود دخاعه کرد

دران جایکه رفت اسوزده مرد

[۱] آثار عتیقه جمعیتی شرق شعبه سی یازیلری ۱ ؛ ۱۱۶ (متن) و ۱۱۸ (بارون

یتزنهاوزنك ترجمه سی او قادار دوغرو دکدر . و کورولدیکنه نظراً متنده بر آرز تحریف
 اولونمش ایسه ده طبیعی جغفرک معناسی ینه آکلاشیلیور .

ایچون وخیم نتیجه لر تولید ایتمهش ایسه بو آنجاق غیاث الدین ک و پدرندن دها
عالیجناب بولونمش و ۱۳۱۸ وقوعاتنده مدخلدار اولان اشخاصدن هیچ برندن
انتقام آلامش اولماسندن ایلری کلیور .

ایشته دشمنی اولان شبانکرای ک دخی ای برما مور و بویوک برعالم [۱] اولق
اوزره قبول ایتدیکی آدامک سرانجاسی بواولدی . احتمال که قارلردن بر چوغی
بوتون بو وقوعاتده موغولار و عمومیتله شرقلارک باربارلغنک تجلیسنی کورمک
ایسته یه جکلر در . بوکی قارئاره عینی سنه لر ظرفنده اوروپانک اک مدنی اولکه لرندن
برنده فرانسه ده جریان ایتمش اولان وقوعات کسب اطلاع ایتلرینی توصیه ایدم بیلیرز .
۱۴ نجی عصر ابتدالرنده اوراده معنا اعتباریله ایرانده کی موغوللر دورینک
« صاحب دیوان » مقامنه تماماً معادل اولان « سوره ستاندان ده فینانس » مأموریتی
احداث اولمشدی . بوته ستاندانلردن برنجیسی اولان مارینی ۱۳۱۵ ده صلب ایدلمشدی .
صوکره کلن ۱۴ نجی و ۱۵ نجی عصر ته ستاندانلری و بربری آردنجه کیمی کیوتین ،
آلتنده ، کیمی دار آغاجی اوزرنده ، کیمی ده اشکنجه ایچریسنده هلاک اولمش
وبعضلرینک جسدلری پارس سوقاقلرنده سوروکلنمشدی [۲] . آنجق ایلك اول
۱۵ نجی عصرده غربدن شرقه دوغرو ولوکه خفیف اولسون ، بردرجه انسانی
حرکتک حصوله کلدیکنی ، مثلاً اوصیره لرده اسپانیالی برشووالیه نک تیمور حکومتنده
اجرا ایدیلنکده اولان مظالمه حیرت ایتدیکنی [۳] واوندن صوکره ده تیموریلر
مورخنک اثرنده چینایلرده کی اعدام وزندان جزالرینی تصویر ایتدکدن صوکره

[۱] آسیا موزه سی یازمه سی ، ۵۶۶ ، ورق ۲۲۲ ، ونیکو خواجه و بزرک حکیمی
بونه .

[۲] ژ . بره سون ، فرانسه مالیه تاریخی ، پارس ۱۸۲۹ ، ۱ ، ۹۱ و متعاقب
(فرانسزجه) .

[۳] غونزاله سی ده فلاویخونک « بویوک تیمور » سفارتنه دائر بوتون سیاحتنامه سی
بو حسک تأثیریه میدان کلمش اولور .

روس ایمپراطورلنی آقاده میاسی - روس لسان و ادبیاتی شعبه سی کلیاتی ، جلد ۲۸ ،
صافی ۱ ده مندرجدر . بالخاصه ۲۱۱ نجی و متعاقب صحیفه لره باقیگز .

• بونلرک قارلرینک اعصابنه خیلی آغیر کله جکینی سویله دیکنی کوردیورز . [۳]
شایان دقتدرکه بو بویله ایکن بیله ۱۵ نجی عصر ابتداسنده کی مسلمانلر انسان
باشلرندن قله لر یاپیلدینی زمانلرینی ، سلفلرینک علی ایله و معاویه و حسین ایله یزید
ایچون عینی حرص و قناعتله چارپیشدقلری هجرتک ایلك عصرلری وقوعاتنه نظراً
بر صلح و وفاق دوری عد ایدیورلردی . [۲]

بیتدی

و . بارنولر

روسجه دن ترجمه ایدن :
راغب خنوصی

[۱] مرجعمر عبدالرزاق سمر قندی یه عائد اولوب قاترمر طرفندن متن و ترجمه سی
نشر ایدیلش اولان ۱۴۲۰ - ۲۲ سفارتنامه سنک صوک الدن یازمه سیدر . باقیکنز : ملاحظات
ومقبسات ، ۱۴ ، قسم ۱ ، ص ۳۲۹ (متنی) و ۴۱۲ (ترجمه) فرانسزجه . عبدالرزاق
طرفندن ترک و احوال ایدیلش اولان تفصیلات مأخذی حافظ ابروده موجوددر . (اوکیفور
ویازمه سی ، ثللیوت ۴۲۲ ، ورق ۴۰۱ و متعاقب .)
[۲] ابن عربشاه ، تاریخ تیمور ، مانفر طبی ، ۲ ، ۸۲ و متعاقب .